MADANIYAT VA SAN'AT MAKTABLARIDA O'QUV JARAYONINI TASHKIL ETISHDA INTERFAOL USULLARNING AHAMIYATI

https://doi.org/10.70728/orien.v07.i02.023

Esonova Marjona Sirojiddin qizi
marjonaesonova56@gmail.com
Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada madaniyat va san'at maktablarida o'quv jarayonini tashkil etishda interfaol usullarning ahamiyati nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Interfaol metodlarning o'quvchi shaxsini faollikka, ijodiy fikrlashga va mustaqil qaror qabul qilishga yo'naltiruvchi xususiyatlari yoritiladi. Maqolada madaniyat va san'at ta'limida "Aqliy hujum", "Klaster", "Rol o'yinlari", "Debat", "Sinkveyn" kabi metodlarning amaliy qo'llanishi, ularning o'quvchilarning estetik idroki va musiqiy tafakkurini shakllantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, interfaol o'qitishning madaniyat ta'limida pedagogik samaradorlikni oshirishdagi roli va ustoz-shogird muloqotiga ta'siri ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: interfaol metodlar, madaniyat ta'limi, san'at maktabi, o'qitish jarayoni, ijodiy fikrlash, pedagogik texnologiya, muloqot, refleksiya, kompetensiya, estetik idrok, mustaqil o'rganish, ta'lim samaradorligi

THE IMPORTANCE OF INTERACTIVE METHODS IN THE ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN SCHOOLS OF CULTURE AND ART

Esonova Marjona Sirojiddin qizi
marjonaesonova56@gmail.com
Shahrisabz State Pedagogical Institute

Abstract: This article theoretically analyzes the importance of interactive methods in organizing the educational process in culture and art schools. Features of interactive methods that direct the student to activity, creative thinking and independent decision-making are highlighted. The article analyzes the practical use of such methods as "Brainstorming", "Cluster", "Role-playing", "Debate", "Sinquain" in the education of culture and art, their role in the formation of aesthetic perception and musical thinking of students. Also, the role of interactive teaching in increasing pedagogical efficiency in cultural education and its impact on teacher-student communication is shown.

(cc) BY

Keywords: interactive methods, cultural education, art school, teaching process, creative thinking, pedagogical technology, communication, reflection, competence, aesthetic perception, independent learning, educational effectiveness

Bugungi kunda ta’lim tizimida o‘quvchi shaxsining faolligini oshirish, ijodiy tafakkurini rivojlantirish va o‘z fikrini mustaqil ifoda etish ko‘nikmalarini shakllantirish dolzarb masalaga aylanmoqda. Ayniqsa madaniyat va san’at maktablarida bu jarayon yanada muhim, chunki san’at ta’limi - bu nafaqat bilim berish, balki his-tuyg‘u, estetik idrok va ijodiy faoliyatni uyg‘unlashtirgan murakkab pedagogik tizimdir. Shu sababli, zamonaviy pedagogika ta’lim jarayoniga interfaol usullarni joriy etishni muhim strategik yo‘nalish sifatida belgilagan.

“Interfaol” atamasi inglizcha “interactive” so‘zidan olingan bo‘lib, “o‘zaro faol ta’sir”, “hamkorlikda o‘rganish” ma’nolarini anglatadi. Interfaol ta’limda o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida ikki tomonlama muloqot shakllanadi, bunda o‘quvchi dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi. Madaniyat va san’at ta’limida bu yondashuv ayniqsa ahamiyatli, chunki badiiy idrok, estetik hissiyot va ijodiy tafakkur faqat faol muloqot va hamkorlikda rivojlanadi.

Interfaol usullar ta’limni o‘qituvchi markazidan o‘quvchi markaziga ko‘chiradi. Bunda o‘quvchi shunchaki tinglovchi emas, balki mustaqil tahlil qiluvchi, fikr bildiruvchi, yechim izlovchi shaxsga aylanadi. Masalan, musiqa darsida “Aqliy hujum” metodini qo‘llash orqali o‘quvchilardan “Bir asarning ohangiy tuzilmasini qanday ifoda etish mumkin?” degan savolga turli javoblar olish mumkin. Bunday jarayon ijodiy fikrlashni, mantiqiy mushohadani va emotsional idrokni kuchaytiradi.

Madaniyat va san’at maktablarida interfaol metodlar o‘quvchilarni ijodiy fikrlashga, o‘z g‘oyalarini mustaqil ilgari surishga o‘rgatadi. Masalan, “Rol o‘yinlari” metodida o‘quvchilar mashhur san’atkor, bastakor yoki rassom obrazida chiqish qiladi, ularning hayotiy qarashlari, ijodiy g‘oyalari va badiiy uslublarini sahnada ifodalaydi. Bu jarayon o‘quvchilarni nafaqat o‘rganishga, balki ijodiy o‘zini ifoda etishga ham rag‘batlantiradi.

Interfaol o‘qitish metodlarining samarasi shundaki, ular o‘quvchilarda kompetensiyaviy yondashuvni shakllantiradi. O‘quvchi bilimni yodlab olish emas, balki uni amalda qo‘llashni o‘rganadi. Masalan, “Klaster” metodi yordamida o‘quvchi bir san’at asarining tarkibiy qismlarini tahlil qiladi - ohang, ritm, rang, forma, obraz, mazmun va hissiy ta’sir. Bu metod orqali o‘quvchi asar tuzilishini anglaydi, ijodkorning niyatini tahlil qiladi va o‘z ijodiy yondashuvini shakllantiradi.

Madaniyat va san’at ta’limida interfaol usullar o‘quvchi shaxsida emotsional-intellektual muvozanatni ta’minlaydi. San’at o‘rganish jarayoni faqat aqliy emas, balki hissiy idrokni ham talab qiladi. Interfaol metodlar bu ikki qirrani uyg‘unlashtiradi:

(cc) BY

o‘quvchi fikrlaydi, his qiladi, muloqot qiladi va ijod qiladi. Shu tariqa, ta’lim jarayoni “faqat bilim olish”dan “bilim, his va ijodiy faoliyat”ga o‘tadi.

Interfaol usullarning yana bir muhim jihati - o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida ijodiy hamkorlikni shakllantiradi. Ustoz darsni ma’ruza shaklida emas, balki savol-javob, muhokama, tahlil va bahs asosida olib boradi. Natijada, o‘quvchi o‘z fikrini bemalol ifoda etadi, o‘qituvchi esa uning tafakkur jarayonini yo‘naltiradi. Bu o‘zaro muloqot san’at ta’limining “ustoz-shogird” an’analarini zamonaviy metodlar bilan uyg‘unlashtiradi.

San’at maktablarida eng ko‘p qo‘llaniladigan interfaol metodlardan ba’zilari quyidagilardir:

1. “Aqliy hujum” (Brainstorming) - o‘quvchilardan erkin g‘oyalar to‘plash orqali ijodiy yechim topishga yo‘naltirilgan metod. Masalan, “Milliy kuylarni zamonaviy talqinda qanday ifodalash mumkin?” kabi savollar ijodiy fikrni faollashtiradi.

2. “Rol o‘yinlari” - o‘quvchilar mashhur ijodkorlar, tarixiy shaxslar yoki san’at asarlari qahramonlarini ijro etadi. Bu metod estetik idrok va hissiy tahlilni kuchaytiradi.

3. “Klaster” - badiiy tushunchalarni tizimlashtirish, asar tuzilmasini tahlil qilishga asoslangan metod.

4. “Debat” yoki “Bahs” - o‘quvchilarning tahliliy fikrlashini rivojlantiruvchi usul bo‘lib, ular bir san’at hodisasini turli nuqtayi nazardan himoya qiladilar.

5. “Sinkveyn” - o‘quvchi o‘rganilgan mavzuni qisqa, lekin obrazli shaklda ifodalaydi. Masalan, “Raqs” mavzusi bo‘yicha 5 satrli she’riy tuzilma yaratish orqali o‘quvchi o‘z estetik kechinmasini ifoda etadi.

Bu metodlarning barchasi o‘quvchini mustaqil o‘ylashga, badiiy obrazni his qilishga va muloqot madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Interfaol usullarni qo‘llash o‘qituvchining metodik mahoratini ham oshiradi. Chunki bunday darslarda o‘qituvchi tayyor ma’ruza emas, balki ijodiy ssenariy asosida harakat qiladi. Har bir darsda yangi savol, yangi holat, yangi fikr tug‘iladi. Bu jarayon o‘qituvchini ham tahlilchi, ham tashkilotchi, ham ilhomlantiruvchi rolga olib chiqadi.

Nazariy jihatdan, interfaol ta’lim J.Dewey, L.Vygotskiy, P.Freyere kabi pedagoglarning “ta’lim - muloqotli faoliyat” haqidagi g‘oyalari bilan bog‘liq. Dewey ta’limni tajriba asosida o‘rganish deb bilgan bo‘lsa, Vygotskiy o‘quvchining bilimi ijtimoiy muloqot jarayonida shakllanishini ta’kidlaydi. Shu sababli, interfaol usullar san’at ta’limi uchun ayni mos: ular darsni muloqot, tajriba va ijod asosida tashkil etadi.

Interfaol o‘qitishning amaliy natijalari quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

- O‘quvchilar darsda faol ishtirok etadi, o‘z fikrini erkin bildiradi;
- Mustaqil tahlil, baholash va ijodiy yechim topish ko‘nikmalari rivojlanadi;
- O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida hamkorlik muhitini kuchaytiradi;
- Ta’lim jarayoni jonlanadi, o‘quvchilarning qiziqishi ortadi;

(cc) BY

• Madaniyat va san’at qadriyatlari o‘quvchi ongiga chuqur singadi.

Madaniyat va san’at maktablarida interfaol usullar o‘quv jarayonining samaradorligini oshiruvchi eng muhim innovatsion yo‘nalishlardan biridir. Ular orqali dars ijodiy muloqot maydoniga aylanadi, o‘quvchi esa passiv tinglovchidan faol ishtirokchi, tahlilchi va yaratuvchiga aylanish imkoniga ega bo‘ladi. Interfaol o‘qitish nafaqat ta’lim sifatini, balki o‘quvchilarning ma’naviy dunyosini, estetik idrokini va madaniy tafakkurini yuksaltiradi. Shu bois, san’at ta’limida interfaol metodlardan foydalanish nafaqat zamon talabi, balki ijodiy tarbiya va milliy madaniyatni asrab-avaylashning eng samarali vositasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta’lim-tarbiya tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to‘g‘risida”gi PQ-6108-son qarori. - Toshkent, 2020.

2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. - Toshkent: O‘zbekiston, 2022.

3. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. - Toshkent: TDPU, 2021.

4. Gulomova G. Zamonaviy ta’lim texnologiyalari va interfaol metodlar. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.

5. Sharipova G. Madaniyat va san’at ta’limida innovatsion o‘qitish usullari. - Toshkent: San’at, 2021.

6. Dewey J. Democracy and Education. - New York: Macmillan, 1916.

7. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. - Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.

8. Bonwell C.C., Eison J.A. Active Learning: Creating Excitement in the Classroom. - Washington, DC: ASHE-ERIC, 1991.

9. UNESCO. Arts Education for the 21st Century: Interactivity and Innovation. - Paris: UNESCO Publishing, 2020.

(cc) BY